

EL PLA DE L'ASSOCIACIONISME CULTURAL

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

**La cultura, amb la llengua,
les arts i el llegat patrimonial transmès
per la tradició popular al llarg dels segles,
és el pal de paller a l'entorn del qual es
vertebren totes les societats,
l'eix que les humanitza i les fa créixer,
l'ànima viva de les nacions.**

**Totes les cultures són germanes,
i totes i cadascuna han de ser lliures,
obertes i respectades.**

SUMARI

L'ASSOCIACIONISME CULTURAL	6
VALORS SOCIALS I PATRIMONIALS	8
EVOLUCIÓ I RADIOGRAFIA	10
Associacionisme cultural històric	11
Associacionisme i recerca	15
Associacionisme popular festiu	19
Radiografia final	27
XIFRES, QUANTITATS I MAGNITUDS	30
EL PLA DE L'ASSOCIACIONISME CULTURAL	36
OBJECTIUS	38
MESURES D'ACTUACIÓ	40
1. Creació del consell de l'associacionisme cultural	43
2. Visibilització i reconeixement de l'associacionisme cultural	45
3. Accions de foment i suport al finançament de les associacions i dels seus equipaments	47
4. Impuls a la nova llei de l'associacionisme cultural	49

L'ASSOCIACIONISME CULTURAL

Una de les qualitats que més identifica, des de temps llunyans i encara ara, la societat catalana, és la seva capacitat associativa. La societat civil ha sabut sempre agrupar-se i organitzar-se per tal d'assolir uns determinats objectius, que segons els temps i les circumstàncies, han estat de caràcter ben divers: polítics, econòmics, culturals, religiosos, socials, laborals, esportius, etc., però que en tots els casos han influït decisivament en el desenvolupament d'un teixit social molt ric, divers i actiu, i en la creació d'una arrelada consciència popular de la catalanitat.

L'associacionisme cultural engloba el conjunt d'entitats jurídiques sense ànim de lucre que duen a terme activitats de promoció i difusió de la cultura en els seus diferents àmbits, caracteritzades pel voluntarisme i la participació dels seus associats. Cal subratllar l'estreta relació que hi ha entre l'associacionisme cultural i el calendari festiu pel fet que una bona part d'aquest associacionisme s'articula al voltant de les festes populars i tradicionals.

VALORS SOCIALS I PATRIMONIALS

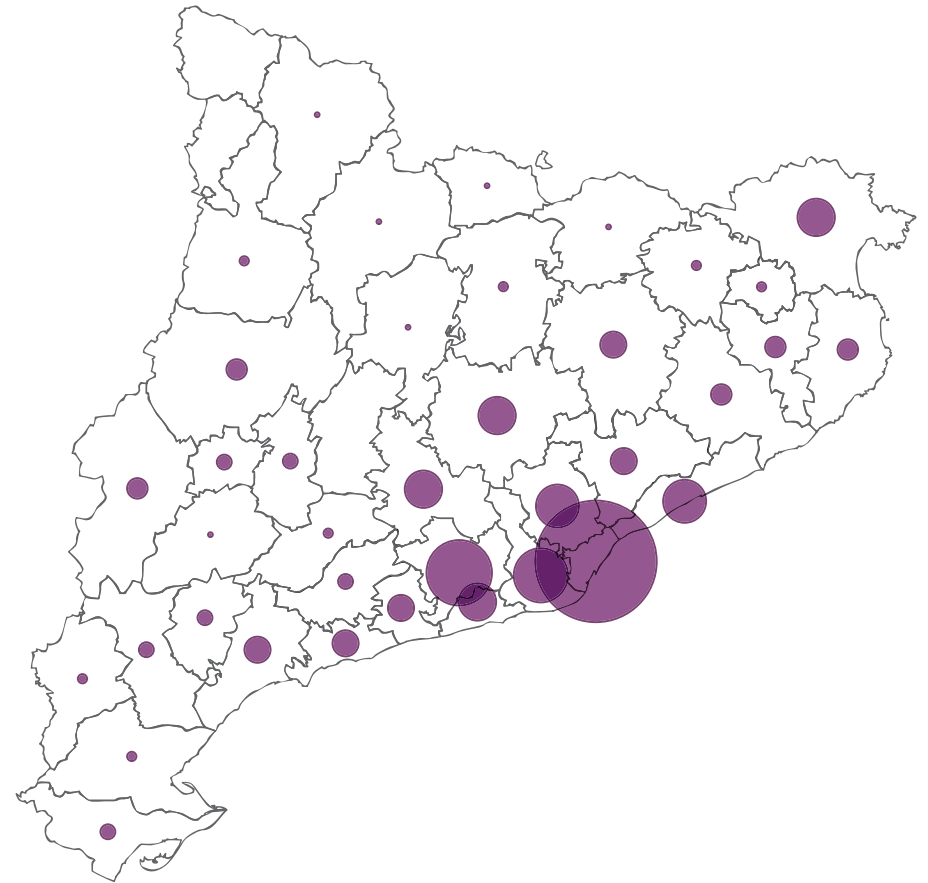
- Afavoriment de la convivència i la integració de nous i noves.
- Foment de les relacions intergeneracionals i del treball en equip.
- Reafirmació identitària i de pertinença.
- Solidaritat entre els membres i envers altres col·lectius.
- Aprofundiment en el coneixement del territori.
- Contribució a la formació i l'enriquiment personal.
- Estudi i recuperació del patrimoni cultural material i immaterial.
- Augment de la difusió de la cultura popular i tradicional i participació activa en les manifestacions festives.

EVOLUCIÓ I RADIOGRAFIA

ASSOCIACIONISME CULTURAL HISTÒRIC

Els orígens més antics del que es podria considerar el moviment associatiu el trobem en les confraries i congregacions, presents ja des del segle XI, i amb un augment notable al segle XV. L'auge, però, de l'associacionisme cultural català arrenca a mitjans del segle XIX, en plena industrialització, en uns moments d'importants transformacions socials, culturals i econòmiques. Comencen a néixer els ateneus, les societats, els casinos, les corals i els orfeons, tant dins la classe burgesa amb una voluntat recreativa i cultural, com dins les classes treballadores amb un clar objectiu d'eradicar l'analfabetisme funcional i cultural. El fenomen associatiu des de llavors no ha parat de créixer fins arribar a l'actualitat. El resultat més evident d'aquest moviment associatiu són els 452 equipaments culturals repartits arreu de la geografia catalana que constitueixen un patrimoni immoble d'un valor innegable.

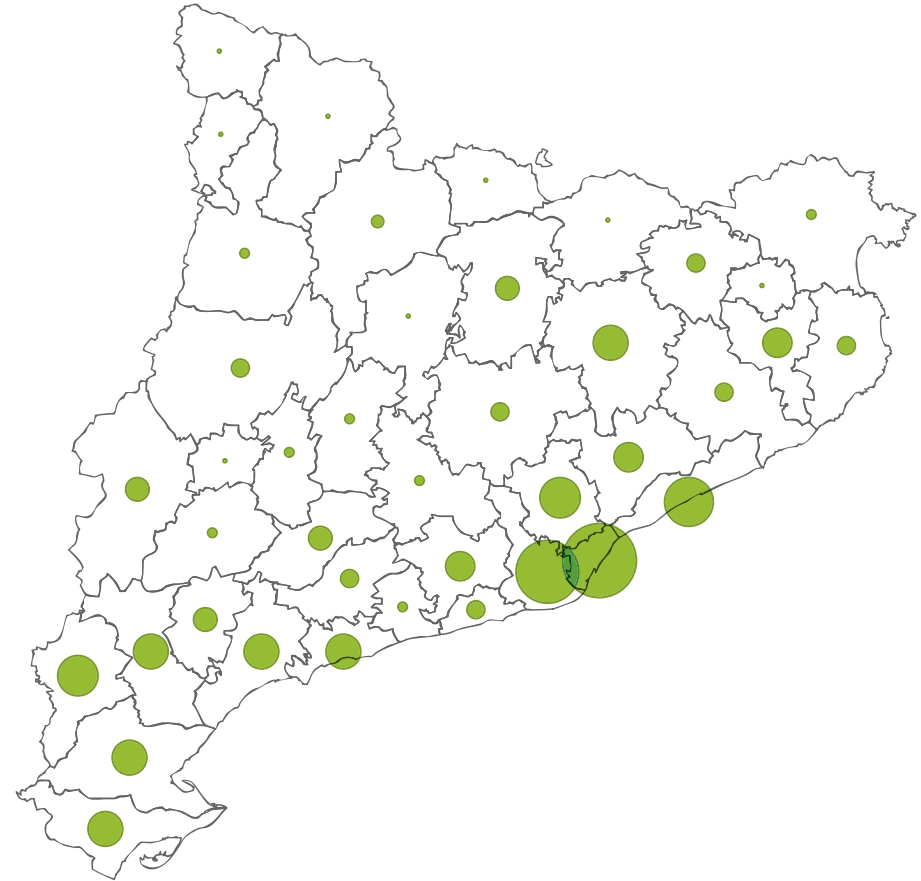
452 EQUIPAMENTS CULTURALS ASSOCIATIUS

ASSOCIACIONISME I RECERCA

Així mateix, des de finals del segle XIX i durant les primeres dècades del segle XX, agafen força els moviments culturals de recuperació i recerca, com el món excursionista, que s'interessen pel patrimoni, el folklore i el món rural, amb la voluntat de recollir i deixar testimoni d'un llegat material i immaterial que es considerava que s'estava perdent. D'aquesta manera anaren naixent els antecedents dels centres d'estudi locals, dels esbarts dansaires, dels grups teatrals amateurs i de les agrupacions fotogràfiques. Amb la Guerra Civil i la dictadura, aquestes iniciatives nascudes en el si de la societat civil, quedaren estroncades, i només algunes, com els centres d'estudis, mantingueren una activitat escapçada fins als anys vuitanta del segle XX quan es va produir un ressorgiment ininterromput fins avui.

261 CENTRES D'ESTUDIS

ASSOCIACIONISME POPULAR FESTIU

Amb l'arribada de la democràcia, es produeix l'esclat dels moviments de cultura popular. Es reprenen moltes de les manifestacions populars i festives i es creen noves associacions que a partir d'aleshores no pararan de créixer en nombre d'entitats i d'associats.

És el moment en què la recuperació de la identitat nacional i local es vehicula en bona part a través dels milers d'entitats que assumeixen el compromís de preservar les tradicions: portar gegants i nans, enlairar castells i falcons, cremar pirotècnia a través de les colles de diables i bestiari, galejar amb trabucs, recuperar les catifes de flors, organitzar tres tombs, fer representacions teatrals festives (pastorets, pessebres vivents, passions, obres hagiogràfiques i marianes) i un llarg etcètera. Actualment la riquesa i diversitat de l'associacionisme popular festiu és impressionant.

Una gran diversitat de manifestacions i elements formen part del patrimoni festiu català, i omplen un calendari ben farcit i viu. Aquesta riquesa festiva es visibilitza, també, en els centres d'interpretació, a través de les cases de la festa, i en altres espais vinculats a les tradicions, les pràctiques socials i rituals, els coneixements i usos relacionats amb la natura i l'univers, i les tècniques artesanies i tradicionals.

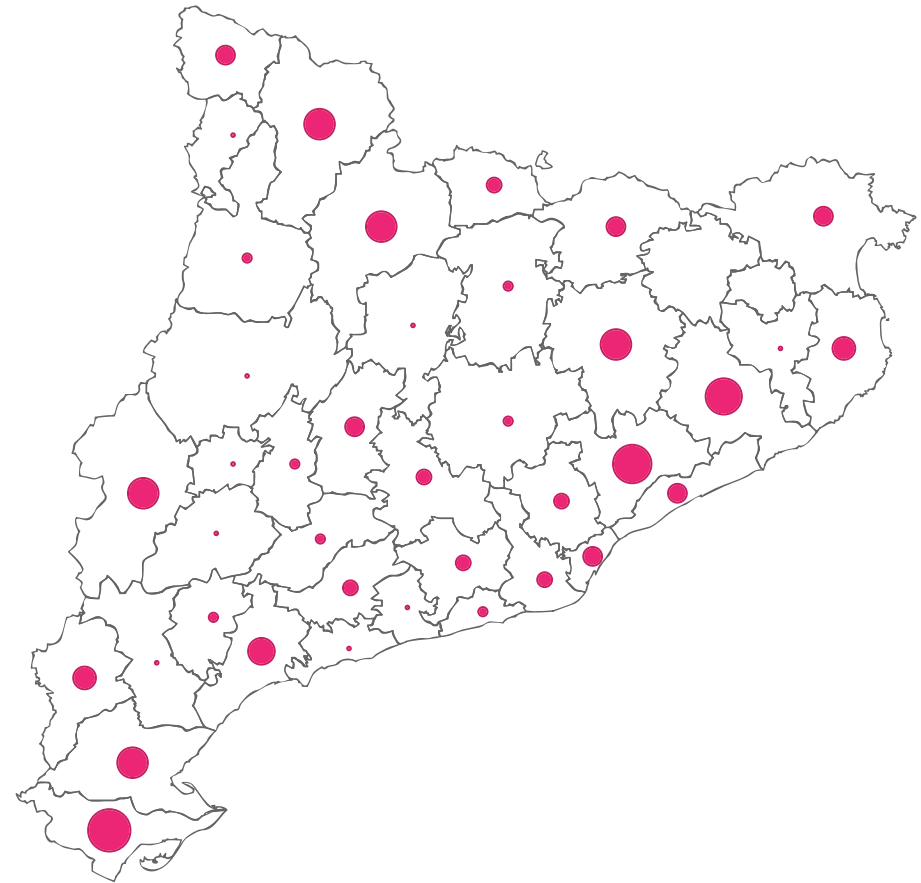
**INVENTARI DEL
PATRIMONI FESTIU**

10.478

FESTES

143 CENTRES D'INTERPRETACIÓ DEL PATRIMONI CULTURAL IMMATERIAL

- 10 Montsià
- 9 Vallès Oriental
- 8 Selva
- 7 Alt Urgell / Baix Ebre / Osona / Pallars Sobirà / Segrià
- 6 Baix Camp
- 5 Baix Empordà / Terra Alta
- 4 Alt Empordà / Barcelonès / Maresme / Ripollès / Segarra / Vall d'Aran
- 3 Alt Camp / Alt Penedès / Anoia / Baix Llobregat / Cerdanya / Vallès Occidental
- 2 Bages / Berguedà / Conca de Barberà / Garraf / Pallars Jussà / Priorat / Urgell
- 1 Alta Ribagorça / Baix Penedès / Garrigues / Gironès / Noguera / Pla d'Urgell / Ribera d'Ebre / Solsonès / Tarragonès

717

CORALS

515

GRUPS DE DIABLES I BESTIARI

492

ENTITATS SARDANISTES I ESBARTS

439

GRUPS DE TEATRE POPULAR

328

COLLES DE GEGANTERS I CAPGROSSOS

110

COLLES BASTONERES

91

ENTITATS DE TRES TOMBS

73

COLLES CASTELLERES

47

GRUPS DE TRABUCAIRES

i

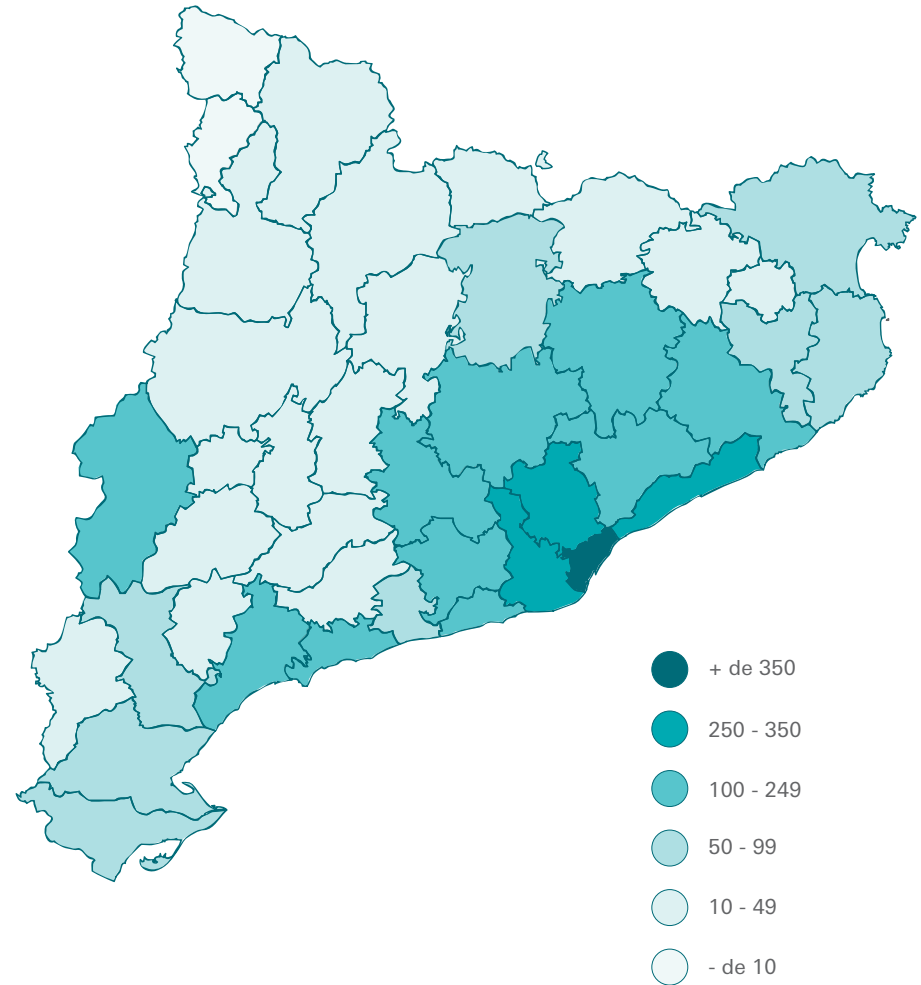
FALCONS, CATIFAIRES, BANDES DE MÚSICA, PUNTAIRES...

RADIOGRAFIA FINAL

- El conjunt resultant són **4.226 associacions culturals** que tenen més de **500.000 persones associades**.
- **8.500.000 de persones** que assisteixen a les més de **50.000 activitats culturals** que organitzen.

4.226 ASSOCIACIONS CULTURALS

47	Alt Camp
76	Alt Empordà
194	Alt Penedès
35	Alt Urgell
6	Alta Ribagorça
110	Anoia
174	Bages
133	Baix Camp
84	Baix Ebre
68	Baix Empordà
329	Baix Llobregat
94	Baix Penedès
683	Barcelonès
59	Berguedà
17	Cerdanya
49	Conca de Barberà
100	Garraf
36	Garrigues
49	Garrotxa
87	Gironès
250	Maresme
62	Montsià
33	Noguera
170	Osona
14	Pallars Jussà
19	Pallars Sobirà
17	Pla de l'Estany
41	Pla d'Urgell
26	Priorat
64	Ribera d'Ebre
38	Ripollès
33	Segarra
112	Segrià
104	Selva
23	Solsonès
152	Tarragonès
41	Terra Alta
46	Urgell
6	Vall d'Aran
311	Vallès Occidental
234	Vallès Oriental

XIFRES, QUANTITATS I MAGNITUDS

L'activitat associativa genera productes que incideixen en les economies locals i en el sector turístic, al mateix temps que donen valor al treball artesà, facilitant la comercialització dels seus productes i promovent la recuperació d'oficis tradicionals.

POC MÉS D'UN MILIÓ D'EUROS...

...és la xifra que la cultura popular i tradicional dedica a les assegurances de responsabilitat civil: 325.000 euros els diables i bestiar, 300.000 euros els castellers, dos dels exemples amb la xifra més gran. Trabucaires, tres tombs, falcons, geganters... completen el total.

**L'ÀMBIT GEGANTER
HA ENCARREGAT EN
ELS DARRERS ANYS,
A DIVERSOS SECTORS INDUSTRIALS,**

**MÉS DE 10.000
PRODUCTES DE MARXANDATGE**

(figures de plom, retallables i col·leccionables, cartró pedra i goma; samarretes, gorres, xapes, postals) amb uns tiratges mínims de 500 unitats.

**LA REPERCUSSIÓ
ECONÒMICA
EN L'ÀMBIT DE
LA CULTURA POPULAR
ÉS DE GRAN IMPORTÀNCIA
EN LES ECONOMIES LOCALS.**

A tall d'exemple l'impacte econòmic a la zona d'influència de l'Aquelarre de Cervera és de 761.338 euros i de les Falles d'Isil és de 367.536 euros.

**LES 3.000 ACTIVITATS SARDANISTES ANUALS
TENEN UN IMPACTE DE PROP DE 10.000.000 D'EUROS
QUE BENEFICIEN MÚSICS, EMPRESES DE SERVEIS,
IMPRESSES...**

De les 3 empreses de pirotècnia de Catalunya, els diables i bèsties de foc consumeixen anualment

600.000
CARRETILLES
AMB UN IMPORT ECONÒMIC DE
600.000€

Un càlcul aproximat dels nombrosos viatges de les colles castelleres, ens aboca una xifra anual de prop de

2.500
AUTOCARS LLOGATS,
AMB UNA MITJANA ECONÒMICA D'
1.125.000€

DE LES ENTITATS DE CAIRE ATENEÍSTIC,
UN 36,4% TENEN UN PRESSUPOST DE **MENYS DE 50.000 EUROS;**
UN 50,3% EL TENEN **D'ENTRE 50.0001 EUROS I 200.000 EUROS,**
UN 8,6% **D'ENTRE 200.001 I 800.000 EUROS,** UN 3,3% **D'ENTRE**
800.001 I 2.000.000 D'EUROS, I UN 1,3% DE **MÉS DE 2.000.000**
EUROS.

Les empreses relacionades amb l'artesanía, enteses com d'oficis, de creació, de producció de béns de consum no alimentaris i de serveis, facturen entre els **230 I ELS 425 MILIONS D'EUROS ANUALS.**

A BARCELONA, **PER CADA EURO**

QUE LES ENTITATS REBEN PER PART DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES, L'ASSOCIACIONISME CULTURAL FA **UNA DESPESA DE 4,23 EUROS,** I GENERA D'AQUESTA MANERA UN IMPORTANT VOLUM ECONÒMIC.

(...)

**EN EQUILIBRI,
MOLT LENTAMENT ENS ALCEN
CASTELLS DE SOMNIS**

(...)

Nosaltres tots, castellers
Salvador Espriu

EL PLA DE L'ASSOCIACIONISME CULTURAL

El Pla de l'associacionisme cultural es proposa com un instrument de planificació i d'estructuració de les futures accions polítiques vinculades a l'associacionisme i a la cultura popular. Partint del reconeixement de la important tasca que duu a terme el gruix d'entitats culturals, i de la seva aportació a la societat catalana, el Govern vol atorgar més protagonisme al món associatiu per treballar conjuntament en benefici de les persones i de la societat.

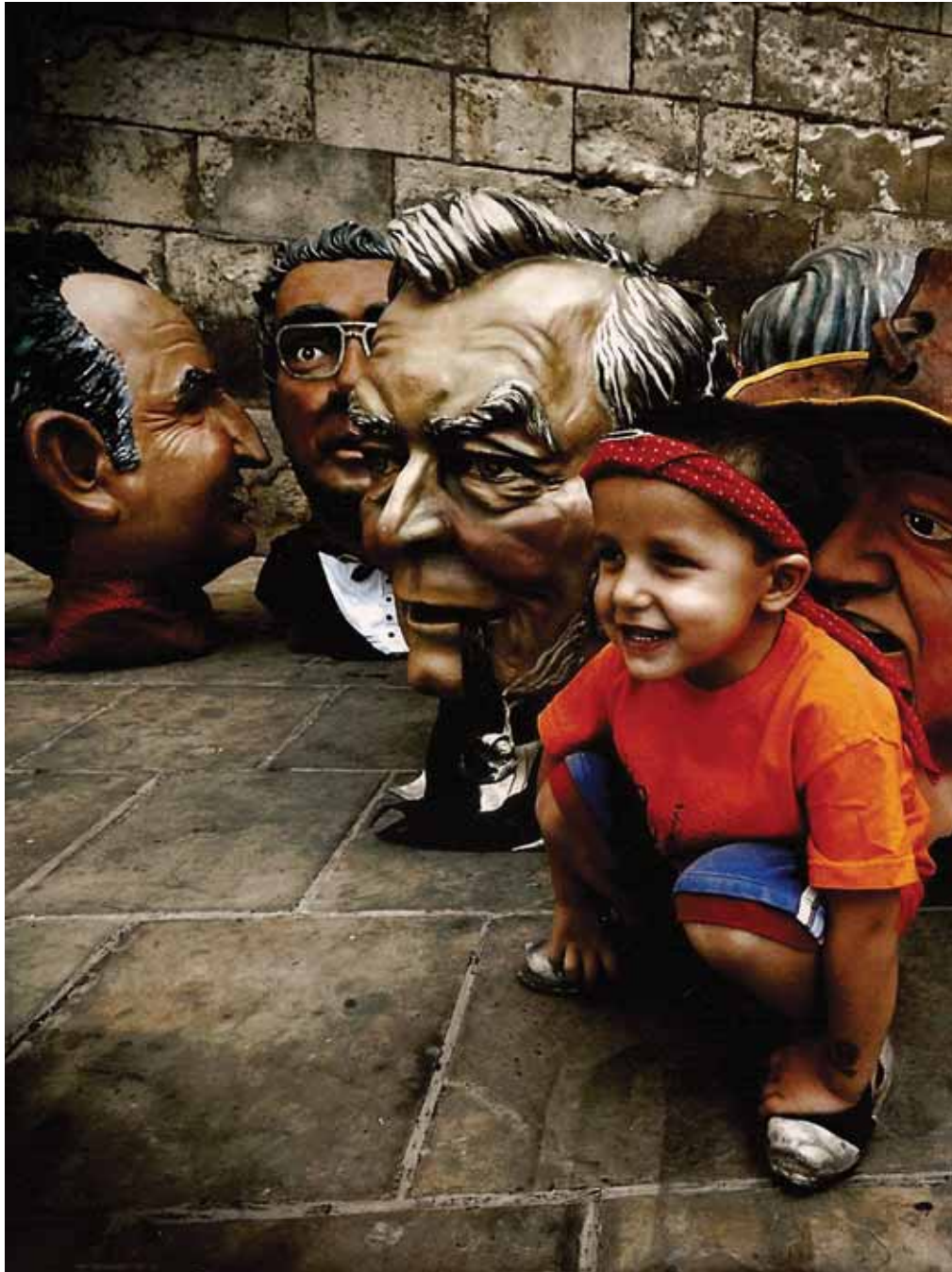
Les mesures d'actuació que a continuació presentem es realitzaran al llarg del període 2014 - 2016. Algunes d'aquestes tenen dates concretes de celebració, mentre que altres tenen un treball continuat al llarg de tot el trienni. Per a l'execució d'aquest Pla disposem d'un pressupost global de 15 milions d'euros.

OBJECTIUS

- Reconèixer, donar visibilitat i difondre les aportacions de l'associacionisme.
- Impulsar mesures de protecció, gestió i ordenació del teixit associatiu cultural de Catalunya posant al seu abast eines i recursos per facilitar-ne l'activitat.
- Potenciar la interrelació i interacció entre el teixit associatiu, promovent el treball cooperatiu i en xarxa, i donant suport a l'enfortiment de les federacions com a estructures aglutinadores.
- Implementar la coordinació institucional en les accions que tinguin presents els valors que identifiquen les associacions culturals.

MESURES D'ACTUACIÓ

1. Creació del Consell de l'Associacionisme Cultural.
2. Visibilització i reconeixement del moviment associatiu.
3. Accions de foment i suport al finançament de les associacions i dels seus equipaments.
4. Impuls a la nova Llei de l'associacionisme cultural.

1. CREACIÓ DEL CONSELL DE L'ASSOCIACIONISME CULTURAL (2014 - 2016)

El Pla contempla la creació d'un òrgan consultiu per a l'assessorament en el seguiment i l'avaluació de les polítiques referents en matèria d'associacionisme cultural. Els seus membres seran proposats pels diferents sectors de l'associacionisme cultural, en qualitat de representats i no a títol personal. (setembre 2014)

Des del Consell de l'Associacionisme Cultural es formaran grups de treball integrats per tècnics de l'Administració i representants del teixit associatiu, que abordaran aspectes com:

L'impuls d'un codi ètic de sector (2014 - 2016)

Fomentar un codi ètic dins el sector, amb la voluntat que reflecteixi un seguit de premisses i valors cívics als quals les associacions es puguin adherir.

La definició de plans de formació (gener 2015)

Optimitzar recursos i oferir formació diversa i adaptada a les necessitats associatives. Impuls de plans de formació, detecció de necessitats formatives i fixació d'actuacions.

El foment de l'ocupabilitat en la gestió i en la millora de la qualitat dels objectius associatius (2014 - 2016)

Incidir en la incorporació de tècnics i persones amb coneixements específics per donar suport a la gestió o a la preparació i la millora dels projectes culturals.

2. VISIBILITZACIÓ I REONEIXEMENT DE L'ASSOCIACIONISME CULTURAL (2014 - 2016)

El Pla pretén potenciar un seguit d'accions que contribueixin a augmentar el reconeixement i la visibilitat de l'associacionisme cultural, donant valor a la tasca associativa i a tot el que aporta al conjunt de la societat per mitjà de:

La creació d'un portal web de l'associacionisme cultural (estiu 2015)

Creació d'un portal web sobre l'associacionisme cultural amb diferents apartats: models i protocols, valors de l'associacionisme, activitat formativa, voluntariat cultural, eines pedagògiques, convocatòries d'ajuts i premis, espai virtual de trobada i intercanvi, cases de la festa, etc.

La declaració de la Diada de l'Associacionisme Cultural (primavera 2015)

Fixar una data anual a la primavera, de jornada de portes obertes als diferents equipaments culturals i organització de tallers i activitats.

El premi a iniciatives, entitats i treballs de recerca (2014 - 2016)

Premiar projectes o experiències innovadores que destaquin per la seva excel·lència i incideixin en la qualitat dels serveis i activitats de les associacions. Premiar estudis sobre aspectes de l'associacionisme. Potenciar la recerca i divulgació en l'àmbit educatiu.

El suport a la gestió d'arxius i documentació de les associacions (2014 - 2016)

Facilitar eines i coneixements per poder gestionar la documentació en paper i digital que es genera en el si de l'associació.

3. ACCIONS DE FOMENT I SUPORT AL FINANÇAMENT DE LES ASSOCIACIONS I DELS SEUS EQUIPAMENTS (2014 - 2016)

El Pla preveu un conjunt d'accions per millorar el finançament de les associacions culturals i els seus equipaments que, tot i ser privats, tenen una important voluntat de servei públic com:

L'establiment de convenis pluriennals d'actuació per als diferents àmbits de l'associacionisme cultural (**gener 2015**)

L'assessorament i l'acompanyament per a la participació en projectes europeus i internacionals (**2014 - 2016**)

La potenciació de noves iniciatives de finançament mitjançant acords amb entitats financeres per obrir línies de crèdit i serveis bancaris adreçats a l'associacionisme i ajuts a la recerca de nous patrocinis (**2014 - 2016**)

L'impuls en el manteniment i la millora dels equipaments i infraestructures associatives, així com l'adequació a les normatives vigents (**2015**)

La rendibilització de l'ús d'espais i equipaments culturals públics i privats (**2014 - 2016**)

4. IMPULS A LA NOVA LLEI DE L'ASSOCIACIONISME CULTURAL (finals 2015)

L'actual Llei 2/1993, de 5 de març, de foment i protecció de la cultura popular i tradicional i de l'associacionisme cultural, amb més de 20 anys, va recollir en el seu moment aspectes importants de l'associacionisme cultural. Tanmateix, després de vint anys de vigència de la llei esmentada i amb els canvis esdevinguts en la nostra societat, s'imposen noves línies de treball que impliquin una col·laboració més estreta dels poders públics amb el món associatiu. En aquest sentit cal disposar d'una nova llei que reculli i reguli aspectes actuals de l'associacionisme cultural, i que contribueixi a la seva protecció i al seu prestigi.

Agraïments

Martí Ferrer i Bosch
Ramon Torra i Campà
Salvador Casals Romagosa
Josep Albà i Artigas

Crèdits fotogràfics

Domènec López Alió
p. 2

Rafael López-Monné
p. 34

Andreu Noguero Cazorla
p. 42

Santi Bajona
p. 44

Ajuntament de Sant Joan de les Abadesses
p. 46

Josep Algans
p. 48